

مقایسه عملکرد تحصیلی دانش آموزان جهشی و غیر جهشی دوره ابتدایی شهرستان اهواز

دکتر حسین شکرکن*
محمدرضا آهنکوب نژاد**
دکتر منیجه شهنی ییلاق*

چکیده

در تحقیق حاضر تلاش به عمل آمده است تا تفاوت بین عملکرد تحصیلی دانش آموزان جهشی و غیر جهشی دوره ابتدایی شهرستان اهواز به تفکیک جنسیت (پسر - دختر) و مدت زمان پسر از جهش (یکسال - دوسال) معلوم گردد. فرضیه اصلی تحقیق این بود که از نظر عملکرد تحصیلی تفاوت معنی داری بین دانش آموزان جهشی و غیر جهشی وجود ندارد. جهت آزمودن این فرضیه و سایر فرضیه‌های فرعی تحقیق، از بین کلیه دانش آموزان جهشی دوره ابتدایی شهر اهواز به روش انتخاب تصادفی ساده تعداد ۶۰ دانش آموز جهشی و به روش تصادفی چند مرحله‌ای ۹۰ دانش آموز غیر جهشی انتخاب شدند. به منظور انجام مقایسه‌های لازم تعداد مساوی از دانش آموزان پسر و دختر جهشی که یک یا دو سال از زمان جهش آنان می‌گذشت و همپایه یا غیر همپایه دانش آموزان جهشی بودند، برگزیده شدند. عملکرد تحصیلی آزمودنیها از طریق میانگین معدل‌های پایه‌های قبل و بعد از جهش آنها اندازه‌گیری شد. پس از انجام تحلیل‌های آماری مشخص گردید که تفاوت معنی داری بین دانش آموزان جهشی و غیر جهشی از نظر عملکرد تحصیلی وجود ندارد. این نتیجه‌گیری برای دانش آموزان پسر و دختر به صورت جداگانه و برای گروه‌های جهشی که یک سال یا دوسال از زمان جهش آنان می‌گذشت نیز صحت دارد.

* اعضای هیأت علمی گروه روان شناسی دانشگاه شهید چمران (اهواز)

** کارشناس ارشد روان شناسی تربیتی

زمینه تحقیق

توجه به موضوع آموزش و پرورش کودکان تیزهوش و مستعد^۱ سابقه‌ای بسیار طولانی دارد. چنانچه افلاطون در کتاب جمهوریت خود گزینش کودکان را حتی از میان خانواده‌های زحمتکشان و صنعت‌گران، تجویز نموده است. همچنین در قرن پانزدهم، سلطان محمد فاتح مدرسه مخصوصی در قصر خود تأسیس کرد. در این مدرسه، زیباترین، قویترین و باهوش‌ترین کودکانی که مستوفیان ویژه، آنان را از سراسر امپراطوری با خود می‌آوردند، به تحصیل می‌پرداختند. برخی معتقدند که این ابتکار سهم بسزایی در افزایش اقتدار امپراطوری عثمانی در قرون پانزدهم و شانزدهم داشته است (شوون، ترجمه میناکاری، ۱۳۶۷).

البته دانش کودکان تیزهوش را گالتون^۲ (۱۸۸۳) ایجاد کرده است. گالتون (۱۸۸۳) خصوصیات این کودکان را تشریح کرده و به منشاء و نحوه تحول نوابغ توجه کرده است. ولی مهمترین و بهترین کار در این زمینه، تحقیقی است که ترمن^۳ (۱۹۲۱) دربارهٔ بیش از هزار کودک تیزهوش آغاز کرد و آنها را حدود چهل سال مورد مطالعه قرار داد.

در حال حاضر، عموماً سه شیوهٔ آموزشی برای آموزش کودکان تیزهوش و مستعد به کار می‌رود. این سه راهبرد عبارتند از: ۱- جهش

تحصیلی^۴ - ۲- غنی سازی^۵ - ۳- مدارس و کلاسهای اختصاصی.^۶ جهش تحصیلی یکی از تدابیری است که برای ارتقاء سریعتر دانش آموزان مستعد به پایه‌های بالاتر تحصیلی اتخاذ گردیده است. استدلال اساسی در مورد جهش تحصیلی این است که جهش تحصیلی از ملالت جلوگیری می‌کند، انگیزش را در فرد تقویت می‌کند و دانش آموز می‌تواند در سنین پایین‌تری به رشته دلخواهش دست بیابد و در نتیجه از سالهای باروری خود استفاده کند. جهش تحصیلی به شیوه‌های متفاوتی مانند پذیرش پیش از موعد^۷، متغیر ساختن مدت زمان کلاسها^۸، پیشرفت پیوسته و مستمر فردی و جهش کلاسی^۹ انجام می‌شود.

جهش کلاسی که به حذف کامل یک ثلث، یک نیمسال و یا یک سال تحصیلی اطلاق می‌شود^{۱۰} (کرک، ۱۹۷۲)، تنها شیوهٔ آموزشی است که در دورهٔ ابتدایی در نظام آموزش و پرورش ایران در نظر گرفته شده است. طبق

1 - Gifted and Talented Children

2- Galton

3- Terman

4- acceleration

5- enrichment

6- special classes and schools

7- early admission

8- telescoping

9- grade skipping

10- Kirk

عملکرد تحصیلی تفاوت معنی‌داری با یکدیگر دارند؟ به منظور روشنتر ساختن موضوع، علاوه بر مقایسه دانش‌آموزان جهشی و غیر جهشی، به طور کلی، دانش‌آموزان پسر و دختر جهشی که یک یا دو سال از زمان جهش آنان سپری شده بود، به صورت جداگانه نیز، با دانش‌آموزان پسر و دختر غیر جهشی همپایه (دانش‌آموزانی که پیش از جهش، همکلاس دانش‌آموزان جهشی بودند) و غیر همپایه (دانش‌آموزانی که پس از جهش همکلاس دانش‌آموزان جهشی بودند) مورد مقایسه قرار گرفته‌اند.

فرضیه‌های تحقیق

- این پژوهش پنج فرضیه زیر را می‌آزماید:
۱. دانش‌آموزان جهشی و غیر جهشی دوره ابتدایی شهر اهواز از نظر عملکرد تحصیلی تفاوتی ندارند.
 ۲. دانش‌آموزان پسر جهشی دوره ابتدایی شهر اهواز که یک سال از جهش آنان می‌گذرد از نظر عملکرد تحصیلی با دانش‌آموزان پسر غیر جهشی تفاوتی ندارند.
 ۳. دانش‌آموزان دختر جهشی دوره ابتدایی شهر اهواز که یک سال از جهش آنان می‌گذرد از نظر عملکرد تحصیلی با دانش‌آموزان دختر غیر جهشی تفاوتی ندارند.

آئین‌نامه امتحانات (۱۳۷۱) آموزش و پرورش ایران بر اساس ضوابط و شرایط خاصی در هریک از دوره‌های تحصیلی ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان اقدام به جهش امکان پذیر است. لذا با استفاده از این امکان، گروهی از دانش‌آموزان (که در این مقاله از آنان تحت عنوان دانش‌آموزان جهشی یاد می‌شود) یک سال تحصیلی را صرفاً با احراز موفقیت در امتحانات مربوطه طی می‌کنند و سال بعد با دانش‌آموزانی همکلاس می‌شوند که یک سال از آنها بزرگترند. لذا این پرسش مطرح است که آیا فراگیری دروس، در یک دوره کوتاه و به صورت فشرده، مشکلاتی را در مراحل تحصیلی بعدی آنها پدید نخواهد آورد؟ ضرورت پژوهش در این زمینه، هنگامی بیشتر روشن می‌شود که بدانیم در دیگر کشورها معمولاً دانش‌آموزان تیزهوش به وسیله آزمونهای معتبر هوشی شناسایی می‌شوند و به استفاده از جهش ترغیب می‌شوند. در حالی که در ایران، همان‌طور که اشاره شد، این امر به وسیله شرایط و ضوابط مقرر در آئین‌نامه آموزش و پرورش صورت می‌گیرد.

موضوع تحقیق

تحقیق حاضر در پی آن است که به این سؤال پاسخ دهد که آیا دانش‌آموزان جهشی و غیر جهشی مدارس ابتدایی شهر اهواز از نظر

۴. دانش‌آموزان پسر جهشی دوره ابتدایی شهر اهواز که دو سال از جهش آنان می‌گذرد از نظر عملکرد تحصیلی با دانش‌آموزان پسر غیرجهشی تفاوتی ندارند.

۵. دانش‌آموزان دختر جهشی دوره ابتدایی شهر اهواز که دو سال از جهش آنان می‌گذرد از نظر عملکرد تحصیلی با دانش‌آموزان دختر غیرجهشی تفاوتی ندارند.

بازنگری پیشینه تحقیق

سودمندی شیوه‌های مختلف جهش تحصیلی، در پژوهش‌های متعددی که در این زمینه انجام گرفته، تأیید شده است (برادی و بن‌بو،^۱ ۱۹۸۷)، (برادی و استانلی،^۲ ۱۹۹۱)، (رابینسون و جانوس،^۳ ۱۹۸۶)، (سویاتک و بن‌بو،^۴ ۱۹۹۱). این پژوهش‌ها، نتایج مثبتی را در جهت رشد جهش‌کنندگان و فقدان تأثیرات منفی بر سازگاری عاطفی و اجتماعی آنان نشان داده‌اند.

برادی و بن‌بو (۱۹۸۷) عدم وجود تأثیرات زیانبخش را در اشکال مختلف جهش تحصیلی شامل جهش کلاسی و..... در میان دانش‌آموزان پس از فراغت از تحصیل از دبیرستان گزارش داده‌اند. این دانش‌آموزان بعدها در دانشگاه‌های معتبرتری پذیرفته شده‌اند. ریچاردسون و بن‌بو (۱۹۹۰) و

سویاتک و بن‌بو (۱۹۹۱) متعاقباً عدم وجود تأثیرات زیانبخش جهش تحصیلی را بر سازگاری عاطفی و اجتماعی در دوران پس از دانشگاه گزارش کرده‌اند.

جانوس و دیگران^۵ (۱۹۸۸) عدم هرگونه اثر منفی را از ناحیه جهش تحصیلی بر تازه‌واردان جوان به دانشگاه گزارش داده‌اند. در مطالعه دیگری رابینسون و جانوس (۱۹۸۶) جهش‌های تازه‌وارد به دانشگاه را با سه گروه گواه مقایسه کردند، لیکن خصوصیت قابل تشخیص متفاوتی به جز بی‌تکلفی^۶ در جهش‌کنندگان نیافتند.

مطالعه‌ای طولی توسط سویاتک و بن‌بو (۱۹۹۱) و یک مطالعه فراتحلیلی در مورد پژوهش‌های انجام شده در زمینه جهش تحصیلی توسط راجرز^۷ (۱۹۹۰) شواهدی در ارتباط با منافع و فواید تحصیلی و حتی اجتماعی جهش ارائه کرده‌اند.

جهش تحصیلی مدت زمانی طولانی به عنوان شیوه‌ای آموزشی به منظور اینکه

1- Brody & Benbow

2- Brody & Stanly

3- Robinson & Janos

4- Swiatek & Benbow,

5- Janos, et al.

6- unconventionality

7- Rogers

پذیرش پیش از موعد و جهش تحصیلی در مطالعات دیگری (آلکساندر و اسکینر^۴، ۱۹۸۰) دوریو^۵ (۱۹۷۹) کولیک و کولیک^۶، (۱۹۸۴) پولینز^۷، (۱۹۸۳) و پروکتور، بلک و فلدهوزن^۸ (۱۹۸۶) نیز مورد بررسی قرار گرفته‌اند. نتایج این مطالعات گویای آنست که جهش تحصیلی و پذیرش پیش از موعد بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیری مثبت داشته‌است.

میراکا گراس^۹ (۱۹۹۲) در پژوهشی در استرالیا که به صورت مطالعه‌ای موردی و طولی انجام شد، پنج کودک بسیار تیزهوش با هوشبهر ۱۶۰-۲۰۰ را که به گونه‌ای افسراطی جهش یافته بودند، مورد بررسی قرار داد. پیش از جهش، این کودکان دچار محرومیت شدید ذهنی، خستگی و فقدان انگیزش بودند. از نظر اجتماعی گروه همسالان آنان را طرد کرده بودند و سطوح پایتتری از عزت نفس داشتند. یافته‌های تحقیق نشان داد که براساس قضاوت والدین و معلمان، این دانش‌آموزان پس از

دانش‌آموزان مستعد بتوانند به میزان مناسب با ظرفیت ذهنی خود پیشرفت کنند و از سازگاری آنان با پیشرفت کندتر سایر دانش‌آموزان ممانعت نمایند به کار برده شده است. در این رابطه بحث و جدل مستمری بین دست‌اندرکاران آموزش و پرورش تیزهوشان در مورد سودمندی و مزیت جهش تحصیلی در برابر شیوه غنی‌سازی وجود داشته است (دیویس و ریم^۱، ۱۹۸۹). حامیان جهش تحصیلی یعنی استانلی و بن‌بو^۲ (۱۹۸۶) اظهار می‌دارند که غنی‌سازی چنانچه با جهش تحصیلی همراه یا دنبال نشود یک عمل سرگرمی و نامربوط و حتی بالقوه خطرناک محسوب می‌شود.

ساترن و دیگران^۳ (۱۹۸۹) در پی بررسی نگرشهای ۵۵۴ تن از دست‌اندرکاران آموزش کودکان تیزهوش شامل روان‌شناسان مدارس، مدیران و معلمان در این زمینه، نتیجه‌گیری کردند که علی‌رغم بررسیهای فراوان اخیر، مبنی بر فقدان شواهدی دال بر زیانباری پذیرش پیش از موعد و جهش کلاسی، مدارس زیادی هنوز شدیداً با استفاده از چنین شیوه‌های تربیتی مخالفت می‌ورزند. نگرانی عمده همه گروههایی که مورد نظرخواهی قرار گرفته‌اند، آسیب رسیدن به رشد عاطفی و اجتماعی استفاده‌کنندگان از جهش تحصیلی است.

1- Davis & Rimm	2- Stanly & Benbow,
3- Sauthern, et al.	4 - Alexander & Skinner
5 - Daurio	6 - Kulik & Kulik
7 - Polins	
8 - Proctor, Black & Feldhunsen	
9 - Miraca Gross	

جهش هم از نظر تحصیلی و هم از نظر اجتماعی در جایگاه بسیار مناسبتری قرار گرفتند. آنان سطوح بالاتری از انگیزش نشان دادند و گزارش کردند که فشار در جهت کم آموزشی به منظور مقبول واقع شدن نزد همسالان به طور معنی داری در آنان کاهش یافته یا کاملاً از میان رفته است.

در پژوهشی توسط ریم و لووانس^۱ (۱۹۹۲) در کلینیک اصلاح خانواده، جهش تحصیلی شامل پذیرش پیش از موعد، جهش کلاسی و جهش موضوعی را به منظور تغییر در روند نزولی پیشرفت کم آموزان مورد استفاده قرار دادند. در این پژوهش ۱۴ تن از والدین و ۱۴ دانش آموز تیز هوشی که به توصیه کلینیک از جهش تحصیلی استفاده کرده بودند، به صورت موردی برای تعیین اثرهای جهش تحصیلی مورد مصاحبه قرار گرفتند. همه والدین دانش آموزان ضمن ابراز خشنودی، تأکید داشتند که چنانچه لازم باشد، باز هم از جهش استفاده خواهند کرد. محققین علاوه بر تأکید بر کاربرد جهش کلاسی و موضوعی، به عنوان یک روش درمانی برای کم آموزشی، جهش تحصیلی را در فراهم آوردن مشوقی برای کم آموزشی که مشکل آنها ناشی از فقدان چالش انگیزی دروس بود، بسیار مؤثر دانسته‌اند. آنها عامل اساسی مؤثر در موفقیت تحصیلی این دانش آموزان را ناشی از به وجود

آمدن احساس "ویژه بودن"^۲ ناشی از پیشرفت می‌دانند و تأکید دارند کودکانی که از یک درس یا یک کلاس جهش می‌کنند، به طور خودکار خود را با هوش می‌دانند و متعهد به سخت‌تر کار کردن برای رسیدن به دیگر دانش آموزان می‌شوند.

دو مطالعه توسط جونز و ساترن^۳ (۱۹۹۲) به منظور بررسی اثرات گروه‌بندی و جهش تحصیلی در مدارس بخشهای شهری و روستایی ایالت اوهایو آمریکا انجام شد. در مطالعه اول ۱۷ بخش شهری و ۲۰ بخش روستایی در شمال و جنوب این ایالت گزینش و نمونه‌ای شامل ۳۷ دانش آموز تیز هوش از میان آنها انتخاب شد. در این مطالعه اثرهای گروه‌بندی بر پیشرفت تحصیلی و سازگاری فردی دانش آموزان کم‌آموز و بیش‌آموز بررسی شد. در مطالعه دوم، ۱۷۱ معلم از ۷۸ مدرسه برای بررسی نگرشهای معلمان در رابطه با جهش تحصیلی از این ایالت برگزیده شدند. نتایج این دو مطالعه حاکی از آن بود که مدارس بخشهای روستایی برای بهره‌گیری از گروه‌بندی یا جهش تحصیلی در مورد دانش آموزان تیز هوش و مستعد کمتر مناسبند. در این پژوهش عواملی که ماهیت و کیفیت

1- Rim & Lovance

2- Specialness

3- Jones & Southern

غیرجهشی (کسانی که بعد از ۱۶ سال و ۶ ماهگی فارغ‌التحصیل شده بودند) تقسیم کردند. این گروهها ۲۵ سال پس از نخستین آزمایش به منظور تعیین تأثیرات احتمالی جهش تحصیلی مورد ارزیابی قرار گرفتند. آنان نتیجه‌گیری کردند که: ۱. بین دو گروه از نظر هوشی تفاوت کمی وجود دارد. ۲. جهشها در دانشگاه موفقتر بودند و زودتر فارغ‌التحصیل شدند. ۳. از نظر شغلی جهشها به موفقیت بیشتری دست یافتند. ۴. هیچ تفاوتی از نظر سازگاری اجتماعی بین این گروهها وجود نداشت.

در ایران دو تحقیق در این زمینه، در تهران و استان هرمزگان انجام شده است که به طور مختصر به آنها اشاره می‌شود. اولین تحقیق در این زمینه توسط آراین آرائی (۱۳۷۱) در تهران انجام شده است. در این تحقیق که از شیوه همبستگی استفاده شده است، با به کارگیری روش نمونه‌برداری چند مرحله‌ای از ۵ منطقه تهران، نمره‌های ۴۲۸ دانش‌آموز جهشی در سه درس املاء، ریاضی و علوم با همکلاسیهایشان در پایه‌های قبل و بعد از جهش مقایسه شده‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهند که: ۱. دانش‌آموزان جهشی وضعیت نسبی خوب خود را حفظ می‌کنند.

آموزش این دانش‌آموزان را در بخشهای روستایی تحت تأثیر قرار می‌دهد، مورد بحث قرار گرفته‌اند.

به دو تحقیق قدیمی‌تر نیز اشاره می‌شود. در یکی از این پژوهشها، کیز و وستر^۱ (۱۹۳۸) تعداد ۷۰ دانش‌آموز دبیرستانی را با هوشبهر ۱۲۰ یا بیشتر که در سن ۱۶/۸ سالگی یا کمتر فارغ‌التحصیل شده بودند، برگزیدند، ۴۶ نفر از آنان براساس سن، جنس، هوش، نژاد و وضعیت اجتماعی و اقتصادی با گروهی که در سن ۱۷/۶ سالگی و یا بیشتر فارغ‌التحصیل شده بودند، از نظر سازگاری مقایسه شدند. ۲۴ آزمودنی جهشی باقیمانده که هوشبهر ۱۳۶ یا بالاتر داشتند، به عنوان گروه با هوشبهر بالا و به طور مجزا مورد بررسی قرار گرفتند. یک گروه ۴۳ نفری از آزمودنیهای جهشی با هوشبهر پایین نیز برای مقایسه در نظر گرفته شد. این چهار گروه براساس وضعیت تحصیلی، شرکت در فعالیتهای ورزشی و دیگر فعالیتهای دانش‌آموزی، شرایط جسمانی، سازگاری شخصیتی و نگرش با یکدیگر مقایسه شدند. یافته‌ها به طور آشکار مؤید جهش گروه با هوشبهر بالا بودند.

در تحقیق دیگر، ترمن و اُدن^۲ (۱۹۴۷) دانش‌آموزان تیزهوش را به دو گروه جهشی (آنهايي که پیش از سن ۱۶ سال و ۶ ماهگی از دبیرستان فارغ‌التحصیل شده بودند) و گروه

1- Keys & Wester

2- Terman & Oden

جهش تا حدودی با مشکلات محیطی روبرو شده‌اند، اما با گذراندن پایه‌های بالاتر تحصیلی این مشکلات از بین رفته است.

روش

جمعیت هدف و روش نمونه‌گیری

جمعیت هدف پژوهش حاضر کلیه دانش‌آموزان جهشی دوره ابتدایی شهر اهواز بود که یک یا دو سال از جهش آنها گذشته بود. محدوده زمانی این پژوهش سالهای تحصیلی ۷۲ - ۶۹ را در بر می‌گیرد. ابتدا آمار کلیه دانش‌آموزان جهشی با مشخصات فوق تهیه شد و سپس با روش انتخاب تصادفی ساده و با استفاده از جدول اعداد تصادفی، براساس دو متغیر مدت زمان پس از جهش (یک سال - دو سال) و جنسیت (پسر - دختر) تعداد ۶۰ دانش‌آموز جهشی انتخاب شد. برای انتخاب گروه گواه از نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای استفاده شد. روال کازیر این منوال بود که با مراجعه به ۳۷ دبستانی که آزمودنیهای جهشی در آنها مشغول به تحصیل بودند، از میان دانش‌آموزان غیر جهشی همپایه و غیرهمپایه، دانش‌آموزان جهشی که شرایط اقدام به جهش را داشتند، لیکن به این کار مبادرت نورزیده بودند، ۹۰ دانش‌آموز انتخاب شد تا بتوان مقایسه‌های مختلف را با گروههای هم حجم انجام داد.

۲. با گذراندن پایه‌های بعد از جهش، تفاوت بین آنان افزایش می‌یابد. ۳. بین نتایج آنان در پایه‌های قبل و پایه نهایی، همبستگی وجود ندارد و جابجایی وضعیت نسبی آنها به حدی است که پیش‌بینی وضعیت تحصیلی میسر نیست. ۴. تفاوتی بین دختران و پسران در استفاده از جهش وجود ندارد. ۵. شرایط آئین‌نامه امتحانات برای این امر کافی نیست و نمی‌تواند مانع از استفاده نادرست، برای جهش ۱۰٪ دانش‌آموزان شود.

در پژوهش دیگری در این زمینه توسط محمودی‌زاده، بنگاه و ضعیفی (۱۳۷۲) در سطح استان هرمزگان به جمع‌آوری اطلاعاتی درباره وضعیت تحصیلی و سازگاری ۴۰ دانش‌آموز جهشی (که در زمان اجرای تحقیق در دوره راهنمایی مشغول به تحصیل بودند ولی در دوره ابتدایی جهش کرده بودند) مبادرت شده است. در این پژوهش که از طریق نظرخواهی به وسیله پرسشنامه از دانش‌آموزان جهشی، والدین، معلمان و مدیران آنها به بررسی اثرهای جهش اقدام گردیده، نتایج زیر به دست آمده است: ۱. این دانش‌آموزان در زمینه یادگیری دروس علوم و ریاضی با مشکلاتی مواجه هستند. ۲. جهش تحصیلی موجب رفتارهای غیر عادی در زمینه‌های سازشی و ارتباطی در این دانش‌آموزان نشده است. ۳. دانش‌آموزان جهشی در سالهای اولیه

ابزار تحقیق

در این تحقیق از دو وسیله برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز استفاده شد:

۱. پرسشنامه نظرخواهی از والدین دانش‌آموزان جهشی

این پرسشنامه از دو بخش مشخصات فردی والدین دانش‌آموزان جهشی و نظرخواهی از آنان در رابطه با جهش تحصیلی فرزندشان تشکیل شده است.

۲. معدل‌های کل سالانه

به منظور سنجش عملکرد تحصیلی آزمودنیها، کلیه معدل‌های دانش‌آموزان مورد نظر از پایه قبل از جهش تا پایه‌ای که در آن به تحصیل اشتغال داشتند، جمع‌آوری گردید و میانگین معدل‌های آنها به عنوان ملاک عملکرد تحصیلی در نظر گرفته شد.

برای جمع‌آوری داده‌ها به تک‌تک مدارس که آزمودنیها در آنها مشغول به تحصیل بودند مراجعه شد و پس از توزیع و جمع‌آوری پرسشنامه‌های نظرخواهی از والدین، معدل‌های آزمودنیها از دفاتر امتحانات مدارس مربوطه جمع‌آوری گردیدند. شایان ذکر است که ۹۰ دانش‌آموز غیر جهشی در این پژوهش به یک نسبت و به تعداد ۳۰ نفر از هر یک از پایه‌های سوم تا پنجم انتخاب شدند. ۶۰ دانش‌آموز غیر جهشی پایه‌های سوم و چهارم به عنوان غیر جهشیهای همپایه و ۶۰ دانش‌آموز غیر

جهشی پایه‌های چهارم و پنجم به عنوان غیر جهشیهای غیر همپایه تعیین شدند. البته، به منظور صرفه‌جویی در وقت و هزینه، ۳۰ دانش‌آموز غیر جهشی پایه چهارم یکبار در مقام گروه گواه به عنوان غیر جهشیهای غیر همپایه برای دانش‌آموزان جهشی که یک سال از جهش آنان سپری شده بود عمل کردند، و بار دیگر به عنوان غیر جهشیهای غیر همپایه برای دانش‌آموزان جهشی که دو سال از جهش آنها گذشته بود.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق در دو بخش ارائه شده است:

۱- یافته‌های توصیفی

۲- یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها

۱. یافته‌های توصیفی

الف. میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر معدل‌های سال‌های مختلف آزمودنیها. در جدول شماره ۱ شاخصهای توصیف آماری معدل‌های تحصیلی سال‌های دوم تا پنجم ابتدایی به تفکیک جنسیت و جهشی - غیر جهشی ارائه شده است.

مقایسه میانگینهای پایه‌های مختلف تحصیلی آزمودنیها، چند نکته را برای ما روشن می‌سازد: اول اینکه میانگین پایه دوم دانش‌آموزان جهشی ۱۹/۹۴ است، میانگین همین پایه برای دانش‌آموزان غیر جهشی ۱۹/۸۷ است، میانگین معدل سال سوم

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر معدلهای سالهای مختلف به تفکیک جهش - غیر جهشی و دختر - پسر

گروه و دانشجو	جهش پسر		جهش دختر		جهش کل		غیر جهش پسر		غیر جهش دختر		غیر جهش کل		معدل سال
	حداکثر	انحراف معیار	حداکثر	انحراف معیار	حداکثر	انحراف معیار	حداکثر	انحراف معیار	حداکثر	انحراف معیار	حداکثر	انحراف معیار	
معدل سال دوم	۱۹/۸۳	۰/۱۹	۱۹/۱۲	۰/۱۹	۱۹/۱۲	۰/۱۹	۱۹/۸۳	۰/۳۴	۱۹/۱۷	۰/۳۰	۱۹/۱۷	۰/۳۸	۱۹/۱۷
معدل سال سوم	۱۹/۳۷	۰/۴۹	۱۸/۰۵	۰/۴۹	۱۷	۰/۱۷	۱۷/۰۳	۰/۴۸	۱۷/۲۲	۰/۴۸	۱۷/۲۲	۰/۴۸	۱۸/۱۷
معدل سال چهارم	۱۹/۴۳	۰/۳۵	۱۳/۹۰	۰/۳۵	۱۳	۰/۳۵	۱۳/۳۷	۰/۴۳	۱۳/۲۲	۰/۴۳	۱۳/۲۲	۰/۴۳	۱۳/۲۲
معدل سال پنجم	۱۸/۱۹	۰/۲۱	۱۲/۰۱	۰/۲۱	۱۲	۰/۲۱	۱۲/۳۵	۰/۲۶	۱۲/۲۲	۰/۲۶	۱۲/۲۲	۰/۲۶	۱۲/۲۲

از میانگین بیشتر می‌شود که نشان می‌دهد، در پایه‌های بالاتر دروس دشواری بیشتری دارند. افزون بر این، مقایسه میانگین معدل‌های پایه‌های مختلف تحصیلی، سیر نزولی را در کلیه گروه‌ها نشان می‌دهد. به عنوان مثال، در مجموع معدل‌های دانش‌آموزان جهشی و غیر جهشی سیر نزولی میانگین را از پایه دوم تا پنجم به ترتیب با $۱۹/۹۰$ ، $۱۹/۴۷$ ، $۱۸/۹۷$ و سرانجام $۱۸/۳۷$ که پایین‌ترین میانگین است ملاحظه می‌کنیم.

ب. میانگین مجموع معدل‌های سال‌های مختلف آزمودنی‌ها به تفکیک جنسیت و جهشی - غیر جهشی برای گروه‌های همپایه و غیر همپایه.

در جدول شماره ۲ میانگین مجموع معدل‌های آزمودنی‌ها به تفکیک فوق ارائه شده‌اند. همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود در گروه‌های همپایه جهش‌ها با میانگین کل $۱۹/۴۰$ بر غیر جهش‌ها که میانگین کل $۱۹/۲۶$ را دارا هستند، برتری دارند. همچنین در همین گروه‌ها میانگین کل دخترها با $۱۹/۵۱$ بر کل پسرها با $۱۹/۱۴$ برتری دارد. علاوه بر این بالاترین میانگین معدل در گروه همپایه را دخترهای غیر جهشی با $۱۹/۵۲$ و کمترین میانگین معدل را پسرهای غیر جهشی با $۱۸/۹۹$ کسب کرده‌اند.

در گروه‌های غیر همپایه وضعیت تا

دانش‌آموزان جهشی $۱۹/۵$ و میانگین معدل سال سوم دانش‌آموزان غیر جهشی $۱۹/۴۹$ است. بنابراین، تا این پایه به لحاظ اینکه دو گروه بر اساس معدل‌های تحصیلی هم‌تأ شده‌اند، نباید تفاوتی بین آنها وجود داشته باشد و وضعیت هم به همین صورت است. ولی مقایسه معدل‌های سال چهارم و پنجم دانش‌آموزان جهشی که در پایه‌های سوم یا چهارم اقدام به جهش کرده‌اند، به ما نشان می‌دهد که در مجموع معدل‌های دانش‌آموزان جهشی بر دانش‌آموزان غیر جهشی برتری دارد. به این ترتیب که در پایه چهارم ابتدایی میانگین دانش‌آموزان جهشی برابر با $۱۹/۱۷$ است، در حالی که میانگین همین پایه برای دانش‌آموزان غیر جهشی $۱۸/۷۸$ محاسبه شده است. همچنین میانگین معدل پایه پنجم ابتدایی دانش‌آموزان جهشی $۱۹/۰۹$ است، لیکن میانگین همین پایه برای دانش‌آموزان غیر جهشی $۱۸/۱۴$ است. هرچند، بر اساس این تفاوتها و بدون استفاده از روش‌های مناسب آماری نمی‌توان برتری گروه جهشی را بر گروه غیر جهشی مسلم دانست.

نکته دیگری که از جدول شماره ۱ استنباط می‌شود آن است که تقریباً در همه گروه‌ها هرچه از پایه‌های پایین به طرف پایه‌های بالاتر تحصیلی برویم، انحراف معیار معدل‌ها افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر، پراکندگی معدل‌ها

جدول ۲. میانگین مجموع معدل‌های آزمودنیها به تفکیک جنسیت و جهشی - غیر جهشی برای گروههای همپایه و غیر همپایه

گروههای غیر همپایه			گروههای همپایه			گروههای همپایه و جهشی - غیر جهشی
کل	غیر جهشی	جهشی	کل	غیر جهشی	جهشی	گروهها بر اساس جنسیت
۱۹/۵۶	۱۹/۶۲	۱۹/۵۰	۱۹/۵۱	۱۹/۵۲	۱۹/۵	دختر
۱۹/۴۴	۱۹/۵۸	۱۹/۳۰	۱۹/۱۴	۱۸/۹۹	۱۹/۳۰	پسر
۱۹/۵۰	۱۹/۶۰	۱۹/۴۰	۱۹/۳۳	۱۹/۲۶	۱۹/۴۰	کل

مورد مقایسه قرار گرفتند. همچنین این تحلیلها به طور جداگانه برای گروههای همپایه و غیر همپایه محاسبه شد.

الف. تحلیل واریانس 2×2 برای گروههای همپایه

در این تحلیل ۱۲۰ آزمودنی شامل ۶۰ آزمودنی جهشی و ۶۰ آزمودنی غیر جهشی همپایه (به این معنی که بین جهشیهای کلاس چهارم و پنجم و غیر جهشیهای کلاس سوم و چهارم مقایسه صورت گرفته است) بر اساس متغیرهای جنسیت و جهشی - غیر جهشی مورد مقایسه قرار گرفتند. نتایج تحلیل بر روی میانگین معدل‌های آنها در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

همان طور که در جدول شماره ۳ ملاحظه می شود، F مشاهده شده برای گروههای همپایه بر اساس جنسیت (پسر - دختر) $6/983$ است که در سطح $0/05$ آماری

حدودی متفاوت است. به این صورت که میانگین کل جهشیها با $19/40$ از میانگین کل غیر جهشیها با $19/60$ کمتر است. ولی به طور مشابهی، میانگین معدل کل دخترها با $19/56$ از میانگین معدل کل پسرها با $19/44$ بالاتر است. افزون بر این، بالاترین میانگین معدل در گروههای غیر همپایه را دخترهای غیر جهشی (همانند گروههای همپایه) و کمترین میانگین معدل را پسرهای جهشی با $19/30$ کسب کرده اند.

۲. یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها

برای مقایسه عملکرد تحصیلی گروه جهشی با گروه غیر جهشی از تحلیل واریانس 2×2 استفاده شد، به این معنا که آزمودنیها بر اساس دو متغیر جنسیت (دختر و پسر) و جهشی - غیر جهشی و در تحلیل‌های دیگر بر اساس دو متغیر مدت زمان پس از جهش (یک سال - دو سال) و جهشی - غیر جهشی

ساله، F مشاهده شده $1/90$ به دست آمد که در سطح $0/05$ آماري معنی دار نیست. افزون بر این، F مشاهده شده برای اثر متقابل این دو متغیر برابر $1/779$ است که این F نیز در سطح $0/05$ معنی دار نیست. بنابراین، تحلیل فوق نیز فرضیه‌های ۴ و ۵ تحقیق را در رابطه با عدم وجود تفاوت معنی دار میان عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان جهشی یکساله و دوساله را با غیر جهشیهای معادل آنها تأیید می‌کند.

ت. تحلیل واریانس عاملی بر روی معادلهای تحصیلی آزمودنیهای غیر همپایه یکساله و دوساله

در این تحلیل نیز مانند تحلیل قبل بین ۱۲۰ آزمودنی جهشی یکساله و دوساله با غیر جهشیهای معادل آنها، مقایسه انجام شد. با این تفاوت که در اینجا مقایسه میان گروههای جهشی و غیر جهشی غیر همپایه صورت گرفت. به عبارت دیگر، این بار میانگین معادلهای آزمودنیهای جهشی یکساله (که یک سال از زمان جهش آنها سپری شده بود) کلاس چهارم با غیر جهشیهای کلاس چهارم و جهشیهای دوساله (که دو سال از زمان جهش آنها سپری شده بود) کلاس پنجم با غیر جهشیهای کلاس پنجم مقایسه شده‌اند. نتایج این تحلیل نیز در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

معنی دار بین عملکرد تحصیلی گروههای جهشی و غیر جهشی تأیید می‌شوند و به این ترتیب پنج فرضیه تحقیق تأیید شده‌اند.

پ. تحلیل واریانس عاملی بر روی معادلهای آزمودنیهای همپایه یک ساله و دوساله.

علاوه بر تحلیلهای قبل، لازم بود که میان معادلهای آزمودنیهای جهشی یکساله و دوساله با آزمودنیهای غیر جهشی معادل آنها، تحلیل واریانس عاملی صورت گیرد. به این جهت، این مقایسه با استفاده از میانگین معادلهای تحصیلی گروههای همپایه یعنی جهشیهای یکساله کلاس چهارم با غیر جهشیهای همپایه آنها در کلاس سوم و جهشیهای دوساله کلاس پنجم با غیر جهشیهای آنها در کلاس چهارم (بین ۱۲۰ آزمودنی) انجام شد. نتایج این تحلیل در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

همان‌طور که در این جدول ملاحظه می‌شود، F مشاهده شده از مقایسه عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان جهشی و غیر جهشی برابر با $2/124$ است که در سطح $0/05$ آماري معنی دار نیست. علاوه بر این بین معادلهای جهشیها (که یک سال از زمان اقدام به جهش آنها سپری شده است) و غیر جهشیهای یکساله و جهشیها (که دو سال از زمان اقدام به جهش آنان سپری شده است) و غیر جهشیهای دو

جدول ۴. نتایج تحلیل واریانس بر روی معدل‌های کل سالانه آزمودنیها بر اساس متغیرهای جهشی - غیرجهشی و یکساله و دوساله گروههای همپایه و غیرهمپایه

سطح معنی‌دار		F		MS		DF		SS		گروهها و شاخصها
غیرهمپایه	همپایه	غیرهمپایه	همپایه	غیرهمپایه	همپایه	غیرهمپایه	همپایه	غیرهمپایه	همپایه	منابع تغییر
۰/۳۲۶	۰/۱۲۸	۰/۹۷۵	۲/۱۲۴	۰/۵۳۵	۱/۱۵۶	۱	۱	۰/۵۳۵	۱/۱۵۶	جهشی - غیرجهشی
۰/۰۰۰	۰/۱۷۱	۱۴/۱۹۹	۱/۹۰۰	۷/۷۸۸	۱/۰۳۴	۱	۱	۷/۷۸۸	۱/۰۳۴	یکساله - دوساله
۰/۲۸۹	۰/۱۸۵	۱/۱۳۷	۱/۷۷۹	۰/۶۲۴	۰/۹۶۸	۱	۱	۰/۶۳۴	۰/۹۶۸	اثر متقابل
				۰/۵۸۴	۰/۵۲۴	۱۱۶	۱۱۶	۶۳/۶۲۲	۶۳/۱۴۳	باقیمانده
				۰/۶۱۰	۰/۵۵۷	۱۱۹	۱۱۹	۷۲/۵۶۸	۶۶/۳۰۲	مجموع

پنج‌میها (دوساله‌ها) است.

بحث و نتیجه‌گیری

در این تحقیق این فرضیه کلی مورد آزمایش قرار گرفت که بین عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان جهشی و غیرجهشی مدارس ابتدایی شهر اهواز تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. همچنین این دو گروه به تفکیک متغیرهای جنسیت و مدت زمان پس از جهش مورد مقایسه قرار گرفتند. در واقع فرض بر این بود که جهش تحصیلی اثری بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزانی که یک سال تحصیلی را به صورت جهشی با موفقیت طی می‌کنند، ندارد.

تحلیل داده‌ها، کلیه فرضیه‌های تحقیق را مورد تأیید قرار داد. نتایج نشان داد که عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر و دختر که یک سال

همان‌طور که در این جدول مشاهده می‌شود، F مشاهده شده برای مقایسه جهشها با غیرجهشهای غیر همپایه برابر با ۰/۹۷۵ است که در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار نیست. علاوه بر این، F مشاهده شده برای این گروهها براساس متغیر یکساله - دوساله برابر با ۱۴/۱۹۹ است که در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است. همچنین از اثر متقابل این دو متغیر F مشاهده شده‌ای برابر ۱/۱۳۷ به دست آمد که این نیز در سطح ۰/۰۵ آماری معنی‌دار نیست. این تحلیل نیز فرضیه‌های تحقیق را تأیید می‌کند. زیرا در فرضیه‌ها عدم تفاوت بین جهشهای یکساله و دوساله با غیر جهشهای معادل آنها مطرح بود. تفاوت بین کل یکساله‌ها با دوساله‌ها معنی‌دار است که این موضوع قابل پیش‌بینی بود و دلیل آن مقایسه کلاس چهارمیها (یکساله‌ها) با کلاس

دارای هوش بالا، جهش تحصیلی از نظر عملکرد تحصیلی تأثیر منفی ندارد.

البته این نتیجه گیری محدود به دوره ابتدایی است و ما اطلاعاتی از صحت این نتایج برای دوره های بالاتر تحصیلی نداریم. لذا جهت تکمیل این پژوهش ضروری است که تحقیق مشابهی بر روی دانش آموزان جهشی در مقاطع تحصیلی بالاتر صورت گیرد. همچنین ممکن است برخی متغیرهای کنترل نشده مانند: سطح تحصیلات، شغل و وضعیت اجتماعی - اقتصادی والدین دانش آموزان جهشی موجب جبران کاستیهای ناشی از جهش شده باشد. به طور نمونه یکی از این ویژگیها که از تحلیل توصیفی خصوصیات والدین دانش آموزان جهشی به دست آمده این است که اکثر آنها و به خصوص مادرانشان به حرفه معلمی اشتغال دارند و برخی از آنها حتی فرزندان خود را به کلاسهای خود می برند و در واقع جهش به صورتی که مورد نظر است انجام نمی شود. این موضوع به نوبه خود می تواند در نتایج حاصله در این پژوهش تأثیر گذاشته باشد.

را به صورت جهشی گذرانیده اند با عملکرد تحصیلی دانش آموزان همپایه و غیرهمپایه آنها که به صورت معمولی به تحصیل اشتغال داشته اند، تفاوت معنی داری ندارد. علاوه بر این، از نظر عملکرد تحصیلی میان دانش آموزانی که یک سال یا دو سال از جهش آنها گذشته است با گروههای غیرجهشی همپایه و غیرهمپایه آنها تفاوتی وجود ندارد. بنابراین، می توان چنین نتیجه گیری کرد که جهش تحصیلی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر اهواز تأثیر منفی نداشته است. این تحقیق، نتایج پژوهشهای محققان دیگر کشورها و تا حدودی ایران را که بر این نکته تأکید داشته اند، مورد حمایت و تأیید قرار می دهد. همچنین می توان گفت که نتایج پژوهش حاضر، شیوه اعمال جهش را با شرایط و ضوابطی که بر طبق آئین نامه آموزش و پرورش مورد استفاده قرار می گیرد فاقد آثار سوء بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان جهشی می داند. بنابراین، با آگاهی از این موضوع و تلفیق آن با نتایج سایر تحقیقات انجام شده در این زمینه می توان نتیجه گرفت که در مورد دانش آموزان مستعد و

منابع

فارسی

- آرانی، آرین. (۱۳۷۱). بررسی وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان جهشی - اداره کل آموزش و پرورش تهران.
- آهنکوب‌نژاد، محمدرضا. شکرکن، حسین. شهنی بیلاق، منیجه. (۱۳۷۳). مقایسه سازگاری عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان جهشی و غیرجهشی دوره ابتدایی شهر اهواز - مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، شماره‌های دوم و سوم، سال اول.
- محمودی‌زاده، آمنه. بنگاه، پروین. ضعیفی، مریم. (۱۳۷۲). بررسی پیرامون جهش تحصیلی و آثار و عوارض آن در دوره‌های مختلف تحصیلی استان هرمزگان، اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان.
- وزارت آموزش و پرورش. آئین نامه امتحانات، ۱۳۷۱.

خارجی

- Alexander, P. & Skiner, M. (1980). The effects of early entrance on subsequent social and academic development. *Journal for the Education of the Gifted*. 3(3), 147-192.
- Brody, L.E. & Benbow, C.P. (1986). Social and emotional adjustment of adolescents extremely talented in verbal or mathematical reasoning. *Journal of Youth & Adolescence*. 15(1), 1-18 .
- Brody, L.E. & Stanley, J.C. (1991). *Young college students*: New York, Teachers College Press.
- Davis, G.A. & Rim, S.B. (1989). *Education of the gifted and talented*. Englewood Cliffs. N.J: Prentice Hall.
- Dourio, S. P. (1975). *Educational enrichment versus acceleration*. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University press .
- Galton, F. (1883). *Inquiries into human faculty and its development*. London: Mc.Millan.
- Gross, M.U.M. (1992). The use of radical acceleration in cases of extreme intellectual precocity. *Gifted Child Quarterly*. 36(2), 91-99 .

- Janos, P.M. and Others(1988). A cross - sectional developmental study of the social relations of students who enter college early. *Gifted Child Quarterly*. 32(1), 210-215 .
- Jones, E.D. & Southern T.(1992). programming, grouping, and acceleration in rural school districts. *Gifted Child Quarterly*. 36(2), 112-117 .
- Kirk, S.A.(1972). *Educating exceptional children*: Boston, Houghton Mifflin Co. sec. Edition.
- Kulik, J.A. & Kulik, C.C (1984). Effects of accelerated instruction on students. *Review of Educational Research*. 54(3), 402-425 .
- Polins, L.D. (1983). *The effects of acceleration on the social and emotional development of gifted student*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Proctor, T.B., Black, K.N.P. Feldhusen, I.F. (1986). Early admission of selected children to elementary school. *Journal of Educational Research*. 80(2), 212-227.
- Richardson, T.M. & Benbow, C.P. (1990). Longterm effects of acceleration on the social - emotional adjustment of mathematically precocious youth. *Journal of Educational Psychology*. 82, 464-470 .
- Rim, S.B. & Lorance, K.J. (1992). The use of subject and grade skipping for the prevention....., *Gifted Child Quarterly*. 36, 100-110 .
- Robinson, N. & Janos, P. (1986). Psychological adjustment in a college level program of marked academic acceleration. *Journal of Youth and Adolescence*. 15(1), 51-60 .
- Southern, W.T., Jones, E.D. and Fiscus, E.D. (1989). Practitioner objections to the academic acceleration of gifted children. *Gifted Child Quarterly*. Vol. 33, 29-35.
- Swiatek, M.A. & Benbow, C.P. (1991). Ten year longitudinal follow - up of ability - matched accelerated and unaccelerated gifted students . *Journal of Educational Psychology*. 83, 528-538 .
- Terman, L.M. & Oden, M. (1951). *The Stanford studies of the gifted* . *The Gifted Child* . Boston: DC. Heath .